

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 21/2002 vp

Hallituksen esitys laeiksi rikoslain 23 luvun, tieliikennelain 76 §:n ja liikennevakuutuslain 7 ja 20 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 4 päivänä syyskuuta 2002 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi rikoslain 23 luvun, tieliikennelain 76 §:n ja liikennevakuutuslain 7 ja 20 §:n muuttamisesta (HE 90/2002 vp).

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä lakialoitteen laiksi rikoslain 23 luvun 3 §:n muuttamisesta (LA 169/2001 vp — Timo Ihamäki/kok), joka on lähetetty lakivaliokuntaan 7 päivänä helmikuuta 2002.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Lena Andersson, oikeusministeriö
- ylikomisario Timo Ajaste, sisäasiainministeriö
- ylitarkastaja Pekka Koivisto, sosiaali- ja terveysministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Eija Maunu, liikenne- ja viestintäministeriö
- laamanni Simo Simola, Turun hovioikeus

- käräjätuomari Kari Lappi, Helsingin käräjäoikeus
- poliisineuvos Teuvo Veijalainen, Liikkuva poliisi
- professori Kimmo Kuoppasalmi, Kansanterveyslaitos
- esimies, professori Antti Penttilä, Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitos
- tutkimuspäällikkö Sirpa Rajalin, Liikenneturva
- asianajaja Jukka Varviala, Suomen Asianajajaliitto
- oikeustieteen tohtori Matti Tolvanen.

Lisäksi valiokunta on saanut Valtakunnansyyttäjänvirastolta kirjallisen lausunnon.

Viitetiedot

Eduskunnassa samanaikaisesti käsiteltävänä olevien hallituksen esitysten HE 90/2002 vp, HE 141/2002 vp ja HE 223/2002 vp yhteensovittamiseksi esityksen 1. lakiehdotuksen johtolausesta on muutettava hallituksen esityksen HE 141/2002 vp johdosta ja 3. lakiehdotus hylättävä hallituksen esityksen HE 223/2002 vp johdosta.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain eri liikennemuotoja koskevia liikennejuopumusta koskevia säännöksiä.

Lakia muutettaisiin niin, että rattijuopumuksesta tuomittaisiin myös se, joka kuljettaa moottoriajoneuvoa tai raitiovaunua käytettyään huumausainetta niin, että hänen veressään on ajon aikana tai sen jälkeen huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta. Säännöstä ei kuitenkaan sovellettaisi, jos mainittu aine tai aineenvaihduntatuote on peräisin lääkevalmisteesta, jota kuljettajalla on ollut oikeus käyttää. Juna- ja ilmaliikennejuopumusta koskeviin säännöksiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavallinen muutos.

Esitys merkitsisi huumausaineen käyttöä liikenteessä koskevan ns. nollarajan käyttöönottoa. Nykyisin moottoriajoneuvon tai raitiovaunun kuljettaminen huumausaineen vaikutuksen alaisena on säädetty rangaistavaksi rattijuopumuksena, jos huumausaineen käyttö on heikentänyt kuljettajan kykyä tehtävän vaatimiin suorituksiin. Nykyiset ilma- ja junaliikennejuopumussäännökset ovat samansisältöiset.

Esityksessä ehdotetaan rattijuopumussäännöstä muutettavaksi myös niin, että rikoksen-

tekijän veren 0,5 promillen alkoholipitoisuutta vastaisi 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa nykyisen 0,25 milligramman sijasta. Veren alkoholipitoisuutta vastaavaa uloshengitysilman alkoholipitoisuutta koskevaa lukua ehdotetaan muutettavaksi samassa suhteessa myös törkeää rattijuopumusta sekä vesi-, ilma- ja junaliikennejuopumusta koskevis- sa säännöksissä.

Tieliikennelain väliaikaista ajokieltoa koskevaan säännökseen samoin kuin liikennevakuutuslakiin ehdotetaan tehtäväksi uudistettavien rikoslain säännösten edellyttämät vähäiset tarkistukset.

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 169/2001 vp ehdotetaan rikoslain 23 luvun 3 §:n 2 kohdan muuttamista siten, ettei huumausaineen vaikutuksen alaisena olevan henkilön saattaminen rikosoikeudelliseen vastuuseen edellytä, että kuljettajan kyky tieliikenteen edellyttämiin tehtäviin on huonontunut kyseessä olevien aineiden käytön johdosta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Rattijuopumussäännöksiä uudistettiin 1990-luvulla kahdesti. Vuonna 1994 säädettiin nykyiset veren alkoholipitoisuuden promillerajat, mahdollistettiin kuljettajan veren alkoholipitoisuuden määrittäminen uloshengitysilmaasta sekä määriteltiin veren ja hengitysilman alkoholipitoisuuksien vastaavuus.

Vuonna 1999 liikennesäännökset uudistettiin ja liikennemuotoja koskevat juopumussäännökset keskitettiin rikoslain 23 lukuun. Veren tai hengitysilman alkoholipitoisuuden rajoihin tai vastaavuussuhteisiin ei tuolloin tehty

muutoksia. Sen sijaan tieliikennettä koskenut erillinen rikossäännös huumaantuneena ajamisesta kumottiin ja rattijuopumuksen ja törkeän rattijuopumuksen tunnusmerkistöjä muutettiin siten, että niiden perusteella rangaistaan myös henkilöä, joka on käyttänyt muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut.

Käytännössä kuljettajan suorituskyvyn arviointi on osoittautunut hankalaksi. Liikenneturvallisuuden parantamiseksi ehdotetaan otettavaksi liikenteessä käyttöön ns. huumausainei-

den nollatoleranssi, jolloin ei enää tarvitse selvittää, onko huumausaine vaikuttanut ajokykyyn tai kykyyn suoriutua muista liikenteeseen liittyvistä tehtävistä.

Koska nykyisten tutkimustulosten mukaan laissa säädetty veren ja uloshengitysilman alkoholipitoisuuden suhde ei vastaa toisiaan, on lakia muutettava.

Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Huumausaineen toteaminen

Ehdotuksen mukaan ratti-, ilmaliikenne- ja juna-liikennejuopumuksesta voidaan tuomita henkilö, joka on käyttänyt huumausainetta niin, että hänen veressään on ajon tai tehtävän aikana tai sen jälkeen käytetyn huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta.

Valiokunta pitää perusteltuna, että rangaistavuuden edellytykseksi asetetaan huumausaineen toteaminen verestä. Huumausaineet ovat käytön jälkeen yleensä todettavissa verestä, toisin kuin virtsasta, suhteellisen lyhyen ajan. Esimerkiksi kannabis on todettavissa viimeisen käytön jälkeen verinäytteestä alle vuorokauden mutta virtsanäytteestä jopa usean viikon ajan. Nollarajan asettaminen verikokeeseen eikä virtsakokeeseen perustavaksi rajaa liikennejuopumussäännösten ulkopuolelle sellaisen huumausaineen käytön, jolla ei ole vaikutusta liikenneturvallisuuteen.

Poliisi tekee liikennevalvonnan yhteydessä pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n mukaisia puhalluskokeita alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Tällä hetkellä ei ole olemassa luotettavia ja nopeita testauslaitteita huumausaineiden käytön toteamiseksi tai seulontamenettelyssä käytettäväksi. Koska virtsa- ja verikokeen ottaminen on pakkokeinolain 5 luvun 9 §:n mukaista henkilön katsastusta, se saadaan tehdä henkilölle, jota todennäköisin syin epäillään rattijuopumuksesta tai rikoksesta, jonka ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Huumeiden käytön luotettavan seulontamenetelmän puuttumisen vuoksi pakkokei-

nojen käyttö edellyttää käytännössä esimerkiksi ajotapavirheeseen perustuvaa rikosepäilyä.

Huumausaineiden nollaraja ei koske luvallisten lääkkeiden käyttöä. Niiden käyttö olisi liikenteessä nykyiseen tapaan rangaistavaa vain, jos käyttö heikentää kuljettajan suorituskykyä. Esityksen perusteluista (s. 10—11) käy selkeästi ilmi, miksi tällainen raja on käytännön kannalta tarpeellinen.

Valiokunta korostaa, että syyttäjä on oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §:n 2 momentin perusteella velvollinen näyttämään, minkälaista lääkettä rattijuopumuksesta epäilty kuljettaja on käyttänyt. Syytetyllä ei ole velvollisuutta osallistua oman rikoksensa selvittämiseen eikä näyttövelvollisuutta voida hänelle asettaa. Käytännössä rikoksesta epäillyllä on kuitenkin usein paras mahdollisuus osoittaa lääkeaineen laillisuus esimerkiksi esittämällä hänelle annettu lääkemääräys.

Huumausaineiden käytön pikatestauslaitteita kehitetään parhaillaan. Esityksen perusteluissa (s. 12/I) arvioidaan laitteiden käyttöönoton olevan mahdollista lähivuosina. Valiokunta yhtyy esityksen perusteluiden käsitykseen, että laitteiden käyttöönotto saattaa edellyttää pakkokeinolain säännösten muuttamista. Samalla on arvioitava myös väliaikaiseen ajokieltoon määräämistä koskevien säännösten tarkistamista, koska ne soveltuvat vain alkoholin nauttimiseen perustuvaan rattijuopumukseen.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain 23 luvun muuttamisesta

12 §. Määritelmät. Määritelmäsäännökseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 a kohta huumausaineen määritelmästä.

Säännösehdotus on sovitettava yhteen hallituksen esitykseen HE 141/2002 vp sisältyvän 6. lakiehdotuksen kanssa, jossa ehdotetaan muutettavaksi mm. tätä samaa pykälää. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2003 alusta.

Liikennevaliokunta on mietinnössään (LiVM 19/2002 vp) puoltanut lakiehdotuksen hyväksymistä. Lakiehdotusten yhteensovittamiseksi la-

kivaliokunta ehdottaa, että hallituksen esityksen HE 141/2002 vp perusteella muutettuun 12 §:ään lisätään tämän esityksen mukaisesti uusi 1 a kohta. Tämän johdosta lakiehdotuksen johdolausetta on tarkistettava.

3. Laki liikennevakuutuslain 7 ja 20 §:n muuttamisesta

Liikennevakuutuslain 7 ja 20 §:ää ehdotetaan muutettavaksi myös parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä HE 223/2002 vp. Tuossa ehdotuksessa on ennakoitu nyt puheena olevan hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 1—7 §:n muutokset veren ja uloshengitysilman alkoholipitoisuuden suhdelukuihin. Liikennevaliokunta on mietinnössään (LiVM 12/2002 vp) puoltanut lakiehdotuksen hyväksymistä. Tämän seurauksena 3. lakiehdotus on tarpeettomaksi käyneenä hylättävä.

Lakivaliokunnan ehdottama esitysten yhteensovittaminen edellyttää, että kummankin esityksen perusteella säädettävät lait tulevat voimaan samanaikaisesti.

Lakialoite

Käsittelmänsä lakialoitteen johdosta lakivaliokunta toteaa seuraavaa:

Lakivaliokunta ehdottaa rikoslain 23 luvun 3 §:n muuttamista hallituksen esityksessä ehdotuin tavoin. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 3. lakiehdotus hylätään,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että lakialoite LA 169/2001 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikoslain 23 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 23 luvun 3—7 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 545/1999, sekä

lisätään luvun 12 §:ään, sellaisena kuin se on (*poist.*) laissa /200 , uusi 1 a kohta seuraavasti:

3—7 ja 12 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Kirsi Ojansuu /vihr
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Veijo Puhjo /vas
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Tero Rönni /sd
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Mauri Salo /kesk
	Erkki Kanerva /sd	Petri Salo /kok
	Toimi Kankaanniemi /kd	Timo Seppälä /kok
	Seppo Lahtela /kesk	Marja Tiura /kok
	Annika Lapintie /vas	Harry Wallin /sd.
	Kari Myllyniemi /kesk	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Törkeän rattijuopumuksen veren ja uloshengitysilmän alkoholipitoisuusrajan tulisi lakialoitteen LA 137/2000 vp mukaisesti olla 0,8 promillea ja 0,40 mg.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakivaliokunnan mietintöön sisältyvän 1. lakiehdotuksen 4 § hyväksytään muutettuna seuraavasti:

4 §

Törkeä rattijuopumus

Jos rattijuopumuksessa

1) rikoksentekijän veren alkoholipitoisuus on vähintään 0,8 promillea tai hänellä on vähintään

0,40 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmää, tai

2) rikoksentekijän kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti huonontunut taikka

3) rikoksentekijä on käyttänyt muuta huumavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti huonontunut,

ja olosuhteet ovat sellaiset, että rikos on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle, rikoksentekijä on tuomittava

törkeästä rattijuopumuksesta vähintään 60 päiväsakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2002

Sulo Aittoniemi /alk

VASTALAUSE 2

Perustelut

Hallituksen esityksessä muutetaan rikoslain 23 luvun 3 §:ää siten, että kuljettaja syyllistyisi rattijuopumukseen alkoholimäärän ylittäessä 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa hengitysilmaa nykyisen 0,25 milligramman sijasta. Törkeän tekemuodon osalta esitetään vastaavaa pientä muutosta. Lakivaliokunta hyväksyy mietinnössään ehdotetut muutokset.

Rattijuopumus on vakava rikos. Liikenneturvallisuuden parantaminen on välttämätöntä. Yksi keino on rattijuopumusrajan tiukentaminen samalla tavalla kuin mm. Ruotsissa on tehty. Monet asiantuntijat, mm. alan erityisasiantuntija Liikenneturva, ovat tutkimuksiin perustuen esittäneet promillerajan alentamista.

Vuonna 2001 Suomen liikenteessä kuoli alkoholitapauksissa 21 prosenttia enemmän ihmisiä kuin vuonna 2000. Kuolleiden määrä oli 114 ihmistä.

Alkoholin kulutus lähti vuonna 2000 selvään kasvuun. Vuonna 2001 kokonaiskulutus henkeä kohden kasvoi edellisvuoden 8,8 litrasta 9,2 litraan puhdasta alkoholia. Kasvu on jatkunut vuonna 2002. Edessä oleva alkoholin tuontirajoitusten suuri väljentyminen vuonna 2004 ja Viron todennäköinen liittyminen Euroopan unioniin alentavat alkoholijuomien hintaa ja väistämättä nostavat kulutusta tuntuvasti. Seurauksena on alkoholihaittojen kasvu. Yksi vakavimmista haitoista on rattijuopumuksen yleistyminen. Sekä kuolonuhrien, loukkaantumisten että taloudellisten menetysten määrä kasvaa. Erityisen merkittävää on alle 20-vuotiaiden rattijuoppojen aiheuttamien kuolonkolarien korkea määrä. Ehkäisevillä toimenpiteillä on kiire.

Rattijuopumuksen rajan alentaminen nykyisestä 0,5 promillesta 0,2 promilleen on syytä toteuttaa. Valitettavasti lakivaliokunta ei tätä ha-

lunnut tehdä, vaan äänestyksen jälkeen hylkäsi asiaa koskevat monet edustaja-aloitteet ja muutosesitykset.

Lakivaliokunta on yhtynyt hallituksen esitykseen, jonka mukaan vesiliikenteessä ei edellyttäisi nollarajaa huumeiden osalta. Useat asiantuntijatkin ovat pitäneet hallituksen esitystä tältä osin hämmästyttävänä asiana. Huumeiden käyttö on rikos, mutta huumeen vaikutuksen alaisena ajo esimerkiksi nopeilla ja tehokkailla veneillä ei edellyttäisi huumeetonta kuljettajaa. Näin ei voi olla. Tämä edellyttää muutosta lakiehdotuksen 5 §:ään. Vain näin lainsäätävä antaa selkeän viestin huumeiden käyttöä vastaan kaikissa tilanteissa ja varmistaa vesiliikenneturvallisuutta tältä osin.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvän 1. lakiehdotuksen 3 ja 5 § hyväksytään muutettuna seuraavasti:

3 §

Rattijuopumus

Joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus ajon aikana tai sen jälkeen on vähintään 0,2 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,10 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa, on tuomitava rattijuopumuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

(2 ja 3 mom. kuten LaVM)

5 §

Vesiliikennejuopumus

Joka ohjailee alusta tai toimii aluksessa sen kulun turvallisuuteen olennaisesti vaikuttavassa tehtävässä

1) nautittuaan alkoholia niin, että hänen vereensä alkoholipitoisuus tehtävän aikana tai sen jälkeen on vähintään 1,0 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,44 milligrammaa alko-

holia litrassa uloshengitysilmaa tai että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut, tai

2) käytettyään muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia (*poist.*) on tuomittava *vesiliikennejuopumuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2002

Toimi Kankaanniemi /kd
Sulo Aittoniemi /alk

Yhdymme vastalauseen 5 §:ään.

Kari Myllyniemi /kesk
Mauri Salo /kesk
Seppo Lahtela /kesk